

dr hab. Dariusz Ziółek, prof. UR
Uniwersytet Rzeszowski, Instytut Muzyki
Dziedzina: sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna: instrumentalistyka

Dąbrowa Górnicza, 10.08.2021 r.

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ MGR. PAWŁA PUSZCZAŁY

Zleceniodawca opinii

Rada Wydziału Fortepianu, Organów, Klawesynu, Muzyki Dawnej i Jazzu Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi

Dotyczy

Uchwały Rady Wydziału Fortepianu, Organów, Klawesynu, Muzyki Dawnej i Jazzu Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi z dnia 24 kwietnia 2019 roku, w trybie przewidzianym ustawą z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytułach w zakresie sztuki (tekst jednolity – Dz. U. 2017 poz. 1789), § 1 ust.1 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. 2018 r., poz. 261), o wszczęciu przewodu doktorskiego dla mgr. Pawła Puszczala na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka.

Rada Wydziału Fortepianu, Organów, Klawesynu, Muzyki Dawnej i Jazzu Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi w dniu 24 kwietnia 2019 roku podjęła uchwałę o wyznaczeniu mojej osoby na recenzenta pracy doktorskiej Pana mgr. Pawła Puszczala, o czym zostałem poinformowany pismem od Dziekana Wydziału Fortepianu, Organów, Klawesynu, Muzyki Dawnej i Jazzu, Pani prof. dr hab. Ireny Wiselki-Cieślak z dnia 6 maja 2019 roku.

Podstawowe informacje o Doktorancie

Pan Paweł Puszczala urodził się 16 sierpnia 1983 roku w Olsztynie. Ukończył Państwową Szkołę Muzyczną I i II stopnia w Olsztynie. Kształcił się także w Zespole Państwowych Szkół Muzycznych im. F. Chopina w Warszawie. W roku 2009 uzyskał tytuł magistra sztuki w Akademii

Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach. Pan Paweł Puszczało pracował w latach 2013-2018 jako nauczyciel kontrabas i gitary basowej w Zespole Szkół Muzycznych im. S. Moniuszki w Łodzi. Od 2015 roku jest zatrudniony jako nauczyciel akademicki w Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi.

Pan Paweł Puszczało jako kontrabasista i gitarzysta basowy koncertował z wieloma artystami sceny jazzowej. Są wśród nich między innymi: Lora Szafran, Izabela Zając, Dorota Curyłło, Tomasz Szukalski, Zbigniew Namysłowski, Piotr Cieślowski, Andrzej Dąbrowski, Marc Bernstein, Waldemar Kurpiński, Ronnie Cuber, Maciej Strzelczyk, Artur Dutkiewicz, Janusz Skowron, Rafał Stępień, Dino Massa, Wojciech Gogolewski, Grzegorz Grzyb, Krzysztof Gradziuk, Sebastian Frankiewicz, Kazimierz Jonkisz, Janusz Szrom i Krzysztof Woliński. Towarzyszył także na estradzie: Krystynie Prońko, Monice Borzym, Magdzie Umer, Antoninie Krzysztoń, Piotrowi Polkowi czy Markowi Dyjakowi. Doktorant ma także na swoim koncie współpracę z Teatrem Ateneum, Teatrem Rampa, Teatrem Polskim, Teatrem Sabat, Ale! Teatr i Och-Teatr.

Pan Paweł Puszczało zdobył w 2001 roku z zespołem Maciej Afanasiew Quartet wyróżnienie w Ogólnopolskim Konkursie Jazzowym w Elblągu. W 2004 roku, także w elbląskim konkursie, zdobył II nagrodę w kategorii zespołów jazzowych z zespołem Rafał Sarnecki Trio. Pan Paweł Puszczało jest dwukrotnym laureatem Grand Prix Ogólnopolskiego Przeglądu Młodych Zespołów Jazzowych i Bluesowych w Gdyni. Nagrody te otrzymał w 2008 roku z zespołem Tomasz Dąbrowski Quartet, a w 2010 roku z zespołem Biotone. Z zespołem Tomasz Dąbrowski Quartet zdobył także w 2008 roku nagrodę *Nadzieja Warszawy – najlepszy zespół jazzowy* na organizowanym przez Jazz Club Tygmont Festiwalu Młodych Talentów, zaś z zespołem Biotone otrzymał *XXXV Klucz do kariery* – nagrodę Jazz Club Pod Filarami. Dwa wydawnictwa fonograficzne – *Albo inaczej* oraz *Metamorphosis* – nagrane z udziałem Pana Pawła Puszczały otrzymały status Złotej Płyty.

W dorobku Pana Pawła Puszczały znajdują się płyty nagrane zarówno z wykonawcami z kręgu muzyki jazzowej jak i popularnej. W dokumentacji wyszczególnione zostały następujące wydawnictwa:

- Michał Polcyn – *Cuiaviana* (2010 r.);
- Shannon – *Celtification* (2010 r.);
- Marek Dyjak – *Teraz* (2010 r.);
- Marek Sośnicki – *Tamerlane – Little Things* (2011 r.);
- Przemysław Floreczak – *Image of My Personality* (2013 r.);
- Jazz City Choir – *Jazz City Choir* (2012 r.);

- Marcin Skrzypczak – *Zmyslony* (2013 r.);
- Wiesław Szymański – *Wiesław Szymański Quartet* (2013 r.);
- *Pozytywka–Kołysanki świata* (2013 r.);
- Wawrzyniec Prasek – *Sensual Moments* (2014 r.);
- Alkopoligamia – *Albo Inaczej* (2015 r.);
- Zbigniew Namysłowski Quintet – *Polish Jazz – Yes* (2016 r.);
- Marcin Styczeń – *Zbieg* (2016 r.);
- Maciej Tubis – *The Truth* (2017 r.);
- Sławek Uniatowski – *Metamorphosis* (2018 r.);
- Tubis Trio – *Flashback* (2018 r.).

W przesłanej dokumentacji znajdują się liczne recenzje oraz informacje prasowe dotyczące płyt i koncertów z udziałem Pana Pawła Puszczala.

Ocena pracy doktorskiej

Praca Pana Pawła Puszczala pt. *Nowoczesne oblicze kontrabasowego w autorskich kompozycjach i aranżacjach* składa się z dwóch ściśle korelujących ze sobą elementów: dzieła artystycznego zarejestrowanego na nośniku CD oraz jego opisu.

Dzieło artystyczne obejmuje sześć utworów skomponowanych i zaaranżowanych przez Doktoranta:

- *Could I Have A Silence?;*
- *Fleeing Notes;*
- *Searching Divine Light;*
- *Dancing Baby;*
- *Queen Trial;*
- *Brazilian Corps.*

Wykonawcami są:

- Paweł Puszczala – kontrabas;
- Rafał Stępień – fortepian;
- Rafał Sarnecki – gitara;
- Krzysztof Gradziuk – perkusja;
- Łukasz Poprawski – saksofon altowy;
- Michał Polcyn – puzon;
- Dorota Woźniak-Mocarska – wiolonczela;

- Michał Jurkiewicz – skrzypce.

W opisie dzieła nie znalazłem informacji o dacie i miejscu nagrania.

Przedstawione dzieło artystyczne jest dowodem umiejętności kompozytorskich i profesjonalnego warsztatu wykonawczego Doktoranta. Nagrane utwory są różnorodne stylistycznie i brzmieniowo, dostrzec w nich można inspiracje, które Autor omawia w opisie dzieła, łączy je z pewnością idiom współczesnej muzyki jazzowej. Część kompozycji zachowuje typową dla tradycyjnej stylistyki jazzowej budowę: temat – improwizacja – temat. Na płycie zarejestrowane zostały także utwory o bardziej rozbudowanej i złożonej formie. W zaprezentowanych kompozycjach szczególnie trudna pod względem wykonawczym jest warstwa metryczna.

Pierwszy z utworów pt. *Could I Have A Silence?* napisany został na kwartet w składzie: gitara elektryczna, fortepian, kontrabas i perkusja. Słychać w nim wyraźnie inspiracje muzyką latynoamerykańską. Takie skojarzenie narzuca już wstęp, w którym fortepian wykonuje swoiste *clave*. Metrum i kolejne części kompozycji przywołują z kolei związki z bałkańską muzyką ludową. Faktura i forma utworu jest typowa dla klasycznych nagrań jazzowych, melodię prowadzi gitara, zaś fortepian, kontrabas i perkusja pełnią rolę instrumentów akompaniujących. Tematy zagrane na początku i końcu utworu rozdzielają partie solowe fortepianu i gitary. Rola kontrabasu w utworze *Could I Have A Silence?* sprowadza się do zapewnienia stabilnej podstawy harmoniczo-rytmicznej w temacie i partiach solowych. Z funkcji tej Doktorant wywiązuje się znakomicie, dając solidne wsparcie improwizującym muzykom. Imponuje jego rytmiczna punktualność i umiejętność tworzenia prostych, ale precyzyjnie skonstruowanych figur basowych opartych na harmonii partii improwizowanej.

W drugim z przedstawionych utworów pt. *Fleeing Notes*, podobnie jak w poprzednim, kompozytor zastosował zmienne nieregularne metrum i gęstą fakturę rytmiczną. Szczególnej precyzji wymagało wykonanie części A tematu, w której każdy takt partii kontrabasu rozpoczynają dwie, zagrane *staccato* szesnastki, dające przy zmiennym metrum oparcie rytmiczne dla solisty. Doktorant bezbłędnie realizuje tę część utworu. Ośmiotaktowa fraza, stanowiąca podstawę dla partii solowych, jest napisana w metrum 4/4 i ma dość prostą budowę harmoniczną, co po skomplikowanym, wręcz „matematycznym” temacie wydaje mi się niekonsekwentne. Samo natomiast wykonanie partii solowej przez Doktoranta i pozostałych muzyków jest bardzo dobre. Pan Paweł Puszczalo prezentuje świetne opanowanie instrumentu, wycucie frazy i kontekstu harmonicznego.

Kompozycja *Searching Divine Light* została nagrana w odmiennej od dwóch poprzednich utworów obsadzie instrumentalnej. Gitarę elektryczną zastąpiły tutaj instrumenty dęte: saksofon

altowy i puzon. Był to ze wszech miar uzasadniony zabieg kompozytorski – ten rodzaj instrumentacji jest zgodny z nastrojem utworu. Napisany dla kontrabas, z pozoru prosty, ostinatowy akompaniament wymaga od basisty dużej dyscypliny rytmicznej. Doktorant wypełnił świetnie założenia kompozytorskie, choć żałuję, że w tym utworze, dającym sporo przestrzeni i możliwości do zaprezentowania *stricte* melodycznych walorów improwizującemu muzykowi, nie znalazło się solo kontrabas.

Utwór *Dancing Baby* został nagrany z udziałem kwartetu smyczkowego, który wykonał wraz z kontrabasistą skrajne części kompozycji. Część środkową zajmuje rozbudowana improwizacja pianisty z towarzyszeniem kontrabas i perkusji. Rola kontrabasisty nie ogranicza się w tym utworze tylko do akompaniamentu, realizuje on także temat zagrany *pizzicato* i interludium, zrealizowane techniką *arco*. Utwór ten z wyraźnymi cechami programowości wymagał od Doktoranta wykorzystania palety środków technicznych, które pozwoliły oddać zamysł kompozytorski. Podkreślić należy także umiejętne wyeksponowanie kontrastów dynamicznych i kolorystycznych w poszczególnych częściach utworu.

Queen Trial to kolejny utwór wykonany w składzie: puzon, saksofon altowy, fortepian, kontrabas i perkusja. Z opisu wynika, że został on zarejestrowany techniką *overdubbingu* z użyciem metronomu. Zastosowanie tej metody nagrywania nie wpłynęło negatywnie na efekt końcowy i utworu tego słucha się z dużą przyjemnością. Jednak trudno zgodzić się ze stwierdzeniem Doktoranta zawartym w opisie dzieła, że „[...]eksperyment, w którym kontrabas naprzemiennie rotuje materiałem dźwiękowym wraz z solistami, odkrywa nowe aspekty postrzegania i rejestrowania muzyki” (str. 98). Taki sposób nagrywania jest często stosowany w różnych gatunkach muzycznych. Nie jest także, moim zdaniem, nowatorskim pomysłem „podarowanie [przez kompozytora-wykonawcę] przestrzeni solistom przy równoczesnym ograniczeniu ekspozycji własnego instrumentu” (str. 99). Tę formę samoograniczenia się we własnych kompozycjach znaleźć można w nagraniach wielu artystów.

Ostatni z utworów to inspirowany muzyką latynoamerykańską *Brazilian Corps*. Precyzyjny akompaniament kontrabas daje w tej kompozycji solidne oparcie dialogującym ze sobą solistom. Wymagało to od Doktoranta realizującego tę partię nie tylko utrzymania metronomicznego pulsu, ale także umiejętnego poruszania się w stylistyce bliskiej muzyce brazylijskiej.

Podsumowując ocenę przedstawionego dzieła artystycznego, należy podkreślić podwójną rolę Autora jako kompozytora i wykonawcy. Utwory składające się na dzieło artystyczne pozwoliły Doktorantowi zaprezentować swoje wszechstronne umiejętności. Pan Paweł Puszczało dysponuje znakomitym wyczuciem pulsu rytmicznego, dobrym brzmieniem i wyrazistą artykulacją. Jego

sposób gry, kompozycje i aranżacje są zgodne z duchem współczesnej muzyki jazzowej. Szczególnie imponuje świetna interakcja z towarzyszącymi mu w nagraniu artystami oraz swoboda w budowaniu partii basu w utworach o złożonej strukturze metrycznej. Bardzo wysoko oceniam także grę pozostałych muzyków biorących udział w nagraniu.

Część opisowa jest ściśle powiązana z zaprezentowanym nagraniem dzieła artystycznego. Składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, podsumowania, bibliografii, streszczenia w językach: polskim i angielskim oraz załączników w postaci materiałów nutowych.

Rozdział pierwszy pracy poświęcony został historii kontrabas jazzowego, znaczeniu techniki *slap* oraz wpływie technologii na ewolucję roli tego instrumentu w muzyce jazzowej. Historia kontrabas została opisana w sposób mocno skondensowany, ale znalazły się tutaj istotne informacje, szczególnie w podrozdziale traktującym o wpływie technologii na rozwój roli instrumentu.

W rozdziale drugim Doktorant prezentuje sylwetki i charakteryzuje sposób gry czterech kontrabasistów jazzowych: R. M. Browna, N. H. Ø. Pedersena, D. Hollanda oraz J. Pattituciego. Wybór tych akurat czterech artystów Doktorant uzasadnia ich znaczeniem i wpływem na kreowanie nowoczesnego oblicza kontrabas. W istocie, czterej wymienieni muzycy należą do grona najwybitniejszych kontrabasistów jazzowych i ich wskazanie jest adekwatne do materiału muzycznego zarejestrowanego przez Doktoranta na płycie. Jednak uważam, że skoro Autor pisze o kontrabasistach, „którzy stopniowo wytyczali ewolucyjną ścieżkę emancypacji tego instrumentu w różnorodnych formacjach zespołowych” (str. 21), należało wspomnieć o jeszcze kilku niezwykle ważnych dla tego procesu artystach, na przykład S. LaFaro czy Ch. Mingusie.

W rozdziale trzecim Doktorant przedstawia inspiracje dla założeń kompozytorskich i aranżacyjnych utworów będących tematem pracy. Słuchając nagrań Pana Pawła Puszczęły, nie ulega wątpliwości, że powoływanie się na wpływy neoklasycyzmu, folkloryzmu, minimalizmu czy Afro-Cuban w jego kompozycjach jest w pełni uzasadnione.

Rozdział czwarty to analiza zarejestrowanych na płycie CD utworów ze szczególnym uwzględnieniem funkcji kontrabas. Doktorant uzupełnia opis stosownymi przykładami nutowymi i znajdującymi się w załączniku partyturami utworów. Znajdująca się w tej części pracy charakterystyka poszczególnych utworów daje dobry obraz koncepcji całego dzieła.

Praca została napisana w sposób komunikatywny, poprawnym i precyzyjnym językiem. Nieliczne, drobne nieścisłości nie zmieniają pozytywnego obrazu całej dysertacji.

Konkluzja

W oparciu o dokonaną ocenę przedstawionej do recenzji pracy doktorskiej Pana Pawła Puszczają stwierdzam, że dzieło artystyczne w postaci zarejestrowanych na płycie autorskich utworów wraz z jego opisem stanowi oryginalny materiał zarówno w aspekcie wykonawczym jak i teoretycznym. Doktorant wykazał się także umiejętnościami i wiedzą służącą do realizacji zamierzeń twórczych. Pan Paweł Puszczają rozwiązał założone zagadnienie artystyczne i spełnił wymagania art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14.03.2003 roku.

Pracę doktorską mgr. Pawła Puszczają przyjmuję i wnioskuję o dopuszczenie do publicznej obrony.

Dariusz Ziobek